

μέσως. Δυὸ ἀπ' τοὺς στρατιώτες μου σελλώσανε κάποιον μαῦρο ἀλογάκι, τὸ μόνο καλύτερο, κοκκαλιάρικο, ἀδύνατο, καὶ πληγιασμένο στὴ ράχη ἀπὸ τὴ σέλλα. Ἡ τραγωδία ἔτσι συμπληρωνότανε τέλεια. Πρὶν ξεκινήσουμε ὅμως, παρακάλεσα τὸν ἐπιλοχία τοῦ Ἐφοδιασμοῦ κ' ἔδωσε κάτι στοὺς αἰχμαλώτους. Ὁ ἓνας, μὲ τὰ λίγα ἐγγλέζικα ποῦξαιρε, μ' εὐχαρίστησε. Ὁ ἄλλος ἔδειξε τὴν εὐγνωμοσύνη του μὲ τὰ θολὰ κατάρματα μάτια του, καὶ μὲ χειρονομίες. Κ' οἱ δυὸ μαζί φάγανε, σὰν πεινασμένοι λύκοι, μὲ μεγάλες μπουκιές....

Θάτανε μιά ταπεινὴ μέρα, σὰν ξεκινήσαμε πάλι. Ὁ κάμπος ἔβραζε. Τὸ κάμα δυνατό, ἀφρισμένο, ἔτρεχε πέρα σὰν ἀσπιδιστὸ σύννεφο, πουπουλένιο, ἀχνό, ἀλλὰ πύρινο. Μιά θαριά, πνιχτικὴ ἀναθυμία ξεχνότανε ἀπ' τὰ ἔλη τῆς Μπούτκοβας. Οἱ πυροβολητές, μὲ τὰ ὅπλα στοὺς ὤμους, περπατοῦσαν ἀράθυμα, κουρασμένα, καὶ μὲ τὰ χέρια πεσμένα μ' ἀτονία. Κανένας δὲ μίλαγε. Οἱ αἰχμαλῶτοι, μὲ τὰ κεφάλια γρημμένα κάτω, σὰν τὸ ζευγάρι στὸ ζυγὸ. Καὶ γὼ στὸ μαῦρο, κοκκαλιάρικο ἄλογο, — ἀρχηγὸς τῆς πρῆς θλίβερης συνοδείας.

Πιχνόσασα ἔτσι, χωράφια λησμονημένα ἀπὸ καιρὸ, πνιγμένα στὰγκάθι πὺ θέριεθε καὶ πὺ ἔφτανε, σ' ὀρισμένα μέρη, νὰ μᾶς σκεπάζει. Δυὸ - τρεῖς ἀχλαδιές, παράμερα, δένανε τὸν ὠριμὸ καρπὸ τους, ἀνίδεες στὴ μεγάλη καταστροφὴ. Πῶς καὶ πὺ ἀκουγότανε, στὸ μέρος τῆς Δοῦρανῆς, νὰ βροντᾷ τὸ κανόνι, καὶ τὰ συνορικὰ βουνὰ τρεμοσαλεύανε ἀπ' τὸ βόγγο.

Στὸ ψήλωμα ἐνὸς λόφου κοντοσταθήκαμε λίγο. Κάτω, τὰπαισία ἔλη τῆς Μπούτκοβας, ἀπλώνανε τὴ μαύρη σκιά τους καὶ τὸ βουρκαδι ἔβραζε μὲ τὸ κάμα. Σ' ἔπνιγε ἡ ἀναθυμία. Ἡ κίτρινη ἀρρώστεια, ὁ πυρετός, θάνοιγε μὲ τὸ δειλινὸ τὰ φτερά του.

Τὸ Μπέλεσι, ἀγκάντια, ὄρθωνε τᾶγριο κορμί του, σὰ φοβέρα στὸν κάμπο. Τὸ λοφάκι, πύχαμε μείνει, ἔμοιαζε σὰ γονατισμένη καλογρηὰ μπροστὰ στὸν αἰματοπότῃ θεῷ. Ἐσφιγγε κάμπο καὶ δρόχια μὲ τὸ γιγαντένιο, πλατύστερνο σῶμα του. Κ' οἱ δυὸ αἰχμαλῶτοι, πὺ ἔτσι τῶρ' ἀγναντεύανε μιά γωνιά τῆς Πατριδας, κοιτάγανε τὸ Μπέλεσι μὲ βουρκαμένα μάτια, καὶ ποῖς ξαίρει τί νᾶπλαθε τὸ μυαλό τους!

— Πορρόγια, Στάρσια, μοῦπε ὁ πῶς νέος.

Καὶ γὼ, πὺ ἤξαιρα πῶς «Στάρσια» θὰ πεῖ βουλγαρικά λοχίας, καὶ ποῖα εἶτανε τὰ Πορρόγια, τὸν εἶδα νᾶγναντεύει τὰ δυὸ κατάλεινα χωριά, πὺ μὲς στὴν ἀγριὰδα τοῦ βουνοῦ μοιάζανε, μὲ τᾶσπρα συμμετρικὰ τοὺς σπιτάκια, σὰν παρθένα ὀλόδροσα κρίνα.

Ὡς τόσο ἡ μέρα προχωροῦσε καὶ γὼ εἶχα διαταγὴ νὰ φτάσω τὸ γληγορώτερο στὴν Τουρίκα. Δὲ μὲ σύφερνε ἄλλωστε νὰ βραδιάσω στὸ δρόμο. Καὶ ξεκίνησα πάλι. Οἱ δυὸ αἰχμαλῶτοι, ξεθαυρεμένοι λίγο, μολούσανε τῶρ' ἀνομεταξύ τους καὶ πότε - πότε μὲ παρακαλοῦσαν μ' ἓνα στερεότυπο: «Στάρσια, στὰπ!», νὰ σταματήσουμε κάπου.

Κουρασμένοι ἀπὸ τὸ δρόμο καὶ ποῖς ξαίρει μὲ τὴν ψυχὴ σὲ τί χάλια, δύσκολα παίρνανε βήμα. Οἱ δικοὶ μου φωνάζανε κάθε τόσο, κ' ἓνας ἀπ' αὐτοὺς μού πρότεινε νὰν τοὺς ξεκάνουμε, — ἀφοῦ μάλιστα εἶχα καὶ διαταγὴ νὰ τοὺς ρήξω ἂν φύγουνε, — γιὰ νὰ φτάσουμε γληγορώτερα πέρα. Τὸ σκυλί! Μ' ἀνατρίχιασε. Τὸν ἀγριοκοίταξα καὶ τὸν ἔστρωσα μπροστά.

Οἱ δυὸ ἄμοιροι! Αἰχμαλῶτοι Πολέμου! Ἄραγε νᾶχανε τέτοια ψυχὴ, σὰν τοῦ δικοῦ μας; Οἱ μαῦροι κύκλοι πὺ εἰντούσαν πάνω στὰμπέχωνα, καὶ πὺ λέγανε πόσα μαρτύρια περάσανε σπάζοντας λιθάρι στοὺς Ἑγγλέζους, μὲ βεβαίωσαν πῶς τᾶγρμι ἔγινε ἀνθρώπος καὶ πῶς ἡ ζωὴ τοῦ Ἀνθρώπου δὲν ποθοῦσε πιά τὸν καπνὸ τοῦ πολέμου. Αὐτοὶ νὰ περάσουνε θέλανε στὰ χῶματα τὰ δικὰ τους, νὰ βροῦνε τὸ παλιὸ τὸ σπιτάκι, τὴν ἀγκαλιά τῆς γυναίκας, τῆς μάνας....

Σιγὰ - σιγὰ... αἱ μὲ χίλιους σταυμούς, πιάσαμε τὰ μισὰ τοῦ ὁρόμου. Εἶχαμε φτάσει στὸ Δέλτα τοῦ Στρυμῶνα, ὅταν ὁ ἥλιος ἔγειρε πέρα στὰ βουνὰ τῆς Δοῦρανῆς. Ἡ δύση ἀγρία, πολεμώχαρη, κατακόκκινη, καὶ μὲ τὰ σύννεφα σὰν κομματια αἰματοσταλάχτες σάρκες, νὰ κρέμονται στὰ βουνὰ καὶ στὴς ράχες.

Κάτι μοῦσφιγγε τὴν καρδιά μου! Πονοῦσα ἔκλεινε τὴν ὥρα! Συλλογιόμουν τὸ σπᾶτι μου, τοὺς δικούς μου, τὸν τόπο μου, καὶ πονοῦσα τὸν Ἀνθρώπο, πὺ τὸν εἶχε τάξει μιά Μοῖρα νὰ κοιματιάζεται γιὰ ξένα σ' αὐτόνε ἰδανικά! Καὶ πονοῦσα περισσότερο γιὰ τὰ δυὸ κουρασμένα ἐκεῖνα κορμιά, πὺ εἶχαν ἀπὸ τῶρα τὴν ψυχὴ τους στὰ χεῖλια καὶ πὺ εἶχα, ἀδελὰ μου, τὰ ὀδηγοῦσα στὸ θάνατο!

Μὲ τὴν ψυχὴ μου, ἔτσι, βαρεμένη, ἄφησα τὸ Δέλτα πίσω καὶ πιάσαμε, στὴν πνιχτὴ δεντροσειρά, τὸ δρόμο τῆς Κόπριδας. Οἱ πινακίδες πὺ εἰντούσαν στὴν ἄκρη τοῦ δρόμου, συμβουλεύανε νὰ βαδίζουμε σὲ ἀρκαὰ διαστήματα. ἔβλασαν ἀκριβῶς ἀπέναντι στὸ Δεμίρ-Ἰσάαρ καὶ στὸ σημεῖο αὐτὸ γινότανε ἡ μεγαλύτερη δράση τοῦ ἐχτρικοῦ πυροβολικοῦ. Κάποια δρεϊβτικὴ πυροβολοχαρὶ ἔκανε βολὴ φραγμοῦ, κ' οἱ ὀδίδες περνούσανε σφυρίζοντας πάνω ἀπ' τὰ κεφάλια μας!

Τρομαγμένοι ἀφλουδούσανε οἱ αἰχμαλῶτοι. Ὁ κρότος τοῦ κανονιοῦ ἔκανε τοὺς παλιούς πολεμιστὰδες νὰ τρέμουνε. Εἶχαν ξεμάθει. Κι ὁ ἓνας, πὺ εἶχε πιαστὴν αἰχμαλῶτος στὴν Τζουμαγιά, τῶρα τὴν ἐθαροῦσε καταμεσίς τοῦ κάμπου μ' ἀδιάφορο βλέμμα. Μόνο τὸ ποτάμι κοιτοῦσε καλά πὺ ξεκίναγε πὺ ἀπὸ τὰ βουνὰ τοῦ τόπου του, γιὰ νὰ τοῦ φέρει, ποῖς ξαίρει, ποῖα μυστικὰ μηνύματα.

Ἀργά, τὸ βράδι, φτάσαμε στὴν Τουρίκα. Τὸ τηλεφωνεῖο τῆς Μοῖρας εἶχε σπᾶσει νὰ ρωτᾷ ἂν φτάσαμε ἢ ὄχι! Μάντενα τί μὲ περίμενε στὸ γυρισμό! Δρόμο πὺ ἔπρεπε νὰ τὸν κάνω γιὰ πέντε ὥρες, τὸν εἶχα κατὰφέρει σ' ἐννιά καὶ περισσότερο....

Τοὺς παραδῶσα στὸ Ἀρχηγεῖο! Καὶ γύρισα πίσω στὸ Σῶμα μου. Μὲ τιμωρήσανε ὄχι καὶ λίγο! Μὰ τί μ' ἔνοιζε ἡ τιμωρία ἐκεῖνη! Φτάνει πὺ εἶχα γλυκάνει τίς στερενὲς στιγμὲς δυὸ ἀνθρώπων!....

Μέτωπο τοῦ Στρυμῶνα,
Αὐγουστὸς 1918.

ΠΑΝΟΣ Α. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ

«Ὅλοι οἱ Ἐπιθεωρητές, ὅλοι οἱ Καθηγητές, ὅλοι οἱ Δασκάλοι καὶ ὅλοι οἱ Δημοτικιστὲς πρέπει νὰ στηθῶν στοὺς μαθητὰς καὶ στὴς φιλικὰς τοὺς οἰκογένειες τὸ βιβλίο τοῦ Δὸν Κιχῶτη. Ἐκτὸς ἀπὸ τὴν φιλολογικὴν του ἀξία, ἐκτὸς ἀπὸ τὴν εὐχαρίστησιν πὺ σφοδρὰ τὸ διάβασμά του κ' ἀπ' τὴν ἀνυπαλόγητον ὀφείλει πὺ ἔχει γιὰ τὸν Δημοτικιστικὸν ἀγῶνα, θὰ ἀφήσῃ καὶ τὰ Ἑλληνόπουλα νὰ διαβάσουν τὸν «Πειρασμόν», τὸ «Νὰτ Πίγκερτον» καὶ τὰ παρόμοια.

Ἐνός Ἐπιθεωρητῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως

Ο ΝΟΥΜΑΣ

ΧΡΟΝΙΑ ΙΗ' (ΕΑΜΗΝΟ Α')

Σάββατο Ἀθήνα, 16 Γενάρη 1921

ΑΡΙΘ. 718 (ΦΥΛ. 2)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ:

ΠΕΡΟΣ Δ. ΤΑΓΚΟΠΟΥΛΟΣ: Μελλοθάνατοι.

Μ. ΦΙΛΗΡΙΤΑΣ: Γλωσσολογικά; Σαίρω.

Κ. ΚΗΡΕΛΙΟΣ: Γιά τήν Πατρίδα.

ΦΟΥΛΜΕΝ: Στό βιβλίο π' ἀγάπης...

ΜΙΚ. ΘΗΡΩΝΤΗΣ — Κ. ΚΗΡΕΛΙΟΣ: Δόν Κιχώτης (συνέχεια).

Ο ΝΟΥΜΑΣ: Φαινόμενα καί πράγματα.

ΗΛΚΗΣ ΘΡΥΛΟΣ: Φεμινισμός καί Ἑκπαίδευση.

ΠΙΚΡΗΓΚΗΘΗΣ: Γιά τό «Ἀριστείο».

ΜΑΣΤΡΗΓΜΑΙΗΣ: Οἱ γυναῖκες κ' ἡ εἰρήνη.

ΑΠΟ ΒΑΟΜΑΔΑ ΣΕ ΒΑΟΜΑΔΑ: Ξένη φιλολογία.

Ἡ Κοινὴ Γνώμη. — Νέα Βιβλία. — Χωρὶς γραμματόσημο.

ΜΕΛΛΟΘΑΝΑΤΟΙ

«Ave Caesar, morituri te salutant....»

Ὁ Ταγματάρχης μὲ φώναξε στὴ σκηνή του. Καὶ μὲ βαρεῖα φωνὴ καὶ αὐστηρὸ ὄψος, ποὺ δὲν τῷχα ξαναδεῖ στὴν καλοκάγαθὴ μορφὴ του, μοῦδωσε ὁδηγίες καὶ μὲ διέταξε νὰ ὁδηγήσω ἐγὼ τοὺς δυὸ Βουλγάρους αἰχμαλώτους στὴν Ἰουρίκα, ποὺ εἶτανε ἡ ἔδρα τῆς Μεραρχίας μας.

Ἔσκυψα τὸ κεφάλι μου. Καὶ δὲν ἔβγαλα μιὰ, Πήρα ἀπὸ τὰ χέρια του τὸ φάκελλο μὲ τὸ ἔγγραφο, ζώστηκα τὴν ἐξάρτηση μὲ τὸ περιστροφό, καὶ μὲ τὸ μικρὸ ἀπόσπασμα ξεκίνησα, ἐνῶ στ' αὐτιά μου ἀντηχοῦσαν τὰ στερνὰ λόγια τοῦ Διοικητῆ μου:

— Σέ καθιστῶ προσωπικῶς ὑπεύθυνο, λοχία!

Εἶχανε πιάσει τοὺς δυὸ ἀνθρώπους τὸ πρωῒ, στὰ μεταγωγικά τῆς Μοίρας. Κάποιος πυροβολητὴς ποῦχε ξυπνήσει νωρὶς καὶ τραβοῦσε στὴ φτέρη ἀνάμεσσο, ἔνωσε τὰ βάτα δίπλα του νὰ σαλεύουνε. Στὴν ἀρχὴ θάρρεψε πὼς εἶτανε κανέν' ἀγριογούρουνο. Ὑστερα ὅμως εἶδε μιὰ φυσιογνωμίαν περίτρομη καὶ δυὸ χέρια νὰ ὑψώνονται, σὲ σημείο ὑποταγῆς, ψηλά. Ζύγωσε, φώναξε, καὶ πιάσανε τὸν πρῶτο αἰχμάλωτο. Σὲ λίγο μαρτυρήθηκε καὶ ὁ δεῦτερος!

Τὸ μαντάτο μαθεύτηκε ἀμέσως!. Κ' εἶτανε γιὰ ὅλους περίεργο. Περίεργο στάληθαι! Δυὸ Βούλγαροι, πίσω ἀπὸ τὶς Ἑλληνικὲς προφυλάξεις, καὶ μέσα στὰ μεταγωγικά τοῦ Πυροβολικοῦ, — δηλαδὴ, κάπου τρεῖς ὥρες δρόμο ἀπ' τὴν ἐχτρικὴ παράταξη, — γένησε ἀμέσως τὴ σκέψη πὼς οἱ δυὸ αἰχμάλωτοι δὲν εἶντοσαν κοινοὶ αἰχμάλωτοι πολέμου, μὰ κατάσκοποι φοβεροὶ, ποὺ ἤθθανε μὲς στὶς γραμμὲς μας νὰ δοῦνε, νὰ μελετήσουνε καὶ νὰ μᾶς προδώσουνε ὕστερα στοὺς δικούς τους.

Ὅχι ὅμως! Οἱ σκέψεις αὐτὲς βγήκανε λαθεμένες. Οἱ δυὸ δυστυχισμένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι δὲν εἶχανε φέγει ἀπ' τὶς ἐχτρικὲς γραμμὲς. Ἐρχόντουσαν ἀπὸ πέρα, μακρύτερα, κ' ἡ νοσταλγία τῆς Πατρίδας, τοὺς εἶχε ρήξει στὰ χέρια τὰ δικά μας.

Ὅπως μαθεύτηκε ἀπὸ τὴν πρόχειρην ἀνάκρισιν ποὺ τοὺς ἔκανε κάποιος ἀξιωματικὸς στὸ Ἐπατελεῖο, οἱ δυὸ Βούλγαροι ἐρχόντουσαν πέρα ἀπ' τὸ Νάρες, κοντὰ στὴ Θεσσαλονίκη, ὅπου ἐργαζόντουσαν ὡς αἰχμάλωτοι πολέμου στὰ λατομεῖα ποὺ ἀφεντύνανε οἱ

Ἑγγλέζοι. Εἶχανε λιποταχτήσῃ ἀπὸ κεῖ καὶ περπατήσανε τέσσερες νύχτες ὁλόκερες γιὰ νὰ περάσουνε στὸ βουλγαρικὸ μέτωπο, πλάι στοὺς δικούς τους, στὴ γυναῖκα ἰσως, στὴ μάννα, στὰ παιδιὰ τους.

Ἡ χάλκινη κακοπαθισμένη ὕψη τους εἰδείνε τὰ μαρτύρια ποὺ εἶχανε περάσει. Τέσσερες μέρες θορυβήκανε μὲ ξυνόμηλα καὶ βατόμουρα καὶ μὲ τ' ἀχλάδια ποὺ ῥήχνανε οἱ γινομένες ἀχλαδιές. Καὶ τὰ ρούχα τους, κουρελλιασμένα, κομματιασμένα, μόλις ντύνανε τὰ ξυλιασμένα καὶ στεγνὰ ἀπ' τὴν κκοπέραση κορμιά τους. Τὰ δάχτυλα τῶν ποδιῶν μελανισμένα, καὶ τὸ πέλμα σκισμένο ἀπ' τὰγκάδι. Τὰ ὑποδήματα, χάλια! Λουρίδες ἀπὸ δέρμα κομματιασμένο...

Οἱ δυὸ δυστυχισμένοι αὐτοὶ ἄνθρωποι εἶτανε τώρα στὴ διάθεσὴ μου. Κ' εἶχανε νὰ βαδίσουνε μαζί μου εἰκοσι ὀχτὼ μετρημένα χιλιόμετρα ἴσαμε νὰ φτάσουνε στὴ Μεραρχία. Τοὺς εἶχα μὲς στὴ μέση τῶν τεσσάρων ἀντρῶν μου καὶ κατεβαίνανε ἀργὰ τὸ λόφο γιὰ νὰ θγοῦμε στὸν ἀνοιχτὸ δρόμο.

ἨΞαῖρα καλὰ τί θὰ πῇ: «Αἰχμάλωτοι πολέμου: δραπετεῦσαντες!» Καὶ ποιά τιμωρίαν τοὺς περιμένε, ἤΞαῖρα... Κ' ἔτσι, ὅπως σέρνανε μὲ κόπο τὰ κουρασμένα θήματά τους, ἐγὼ, δίπλα τους, ἔνωθα τὴν ψυχὴ μου νὰ σφίγγεται.

Ὁ ἥλιος καυτερός, ἀγουσιάτικος, μακεδονίτης, ἔρρηχνε τὶς ἀχτίδες του σὰν πυρωμένα σπαθιά. Ζέστη ἀφόρητὴ! Ὡς τόσο, ὅσο περνούσαμε στὰ ἐλάτια καὶ στὶς βαλανιδιὲς ἀνάμεσσο, εἶχαμε κάποιον ἥσκιον χλιαρὸ νὰ κόβει τὸ κάμα... Ὅταν ὅμως κατεβήκαμε στὴν Ἐφοδιοπομπὴ κάτω, καὶ ἀνοίχτηκε ἡμῶν ὁ κάμπος, χωρὶς δέντρα καὶ ἥσκιον, ἡ κάψα ἡ θεριακωμένη λιγοῦσε τὰ γόνата καὶ τὸνικωθα πιά πὼς δύσκολον θάτανε νὰ πάρουμε βήμα.

Ὑποφέραμε ὅλοι γιὰ καλὰ. Οἱ ἄντρες μοῦ ζητήσανε νὰ ξεκουραστοῦνε. Κ' οἱ δυὸ μελλοθάνατοι, μὲ τὶς φλέβες πεταγμένες στὰ μελίγγια, μὲ τὰ μάτια ἔξω ἀπ' τὶς κόγχες καὶ μὲ τὸν ἴδρωτα νὰ σκάβει τὴ χάλκινη ὕψη τους, — βαριανασαίνανε, καθισμένοι σὲ μιὰ πέτρα.

Ζήτησα μὲ τὸ τηλέφωνο ἀπ' τὸ Ἐπατελεῖο νὰ μοῦ ἐπιτρέψουνε νὰ πάρω ὄλογο. Κ' ἡ ἀπάντησιν ἦρθε ὁ